ΕΤΟΣ Γ΄. Ἐν Ἡρακλείῳ Κρήτης τῇ 1 Σεπτεμβρίου 1913 ΑΡΙΘ. 141.

ΠΟΙΜΗΝ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΚΗΡΥΓΜΑ
ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ
ΥΠΟ ΤΗΣ ΕΝ ΚΡΗΤΗι ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
ΔΑΠΑΝΗι ΤΩΝ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑΚΩΝ ΤΑΜΕΙΩΝ ΚΡΗΤΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΤΟ ΣΥΜΒΟΛΟΝ ΤΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ

ΟΜΙΛΙΑ ΙΗ΄.

Η ΕΝΑΝΘΡΩΠΗΣΙΣ ΤΟΥ ΥΙΟΥ ΚΑΙ ΛΟΓΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

«*Πιστεύω.... καὶ εἰς ἕνα Κύριον, Ἰησοῦν, » Χριστόν.... Τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους » καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελ- » θόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν καὶ σαρκωθέντα » ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς » Παρθένου καὶ ἐνανθρωπήσαντα*».

Ταῦτα κηρύττει τὸ τρίτον ἄρθρον τοῦ Ἱεροῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως, εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ ὁποίου μεταβαίνομεν. Ἀλλὰ πρὶν ἢ ἐπιχειρήσωμεν τὴν ἑρμηνείαν ταύτην πρέπει νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι τὸ ἔργον τῆς θείας Οἰκονομίας, τὸ ἔργον δηλονότι τῆς ἡμετέρας σωτηρίας, ἤτοι ἡ ἐνανθρώπησις τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ εἶναι ***Μυστήριον***, καὶ μάλιστα μυστήριον μέγα καὶ ἀκατανόητον. Τούτου ἕνεκα θὰ περιορισθῶ εἰς τὸ νὰ παραθέσω ἐνταῦθα τὴν μυστηριώδη ταύτην ἀλήθειαν ὅπως ἠννόησε καὶ διετύπωσε ταύτην ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία χωρὶς νὰ προβῶ εἰς λεπτομερεῖς ἀναλύσεις καὶ διασαφήσεις ἐπ' αὐτῆς.

Εἰς προηγουμένην ὁμιλίαν κατέδειξα ὅτι διὰ νὰ σωθῇ ὁ ἄνθρωπος ἦτο ἀνάγκη αὐτὸς ὁ Θεὸς νὰ καταβῇ πρὸς τὸν ἄνθρωπον διὰ νὰ ἀπολυτρώσῃ καὶ σώσῃ αὐτόν. Διὰ νὰ ἐπιτευχθῇ ὅμως τὸ μέγα τοῦτο ἔργον τῆς σωτηρίας ἔπρεπε νὰ τηρηθῶσιν οἱ ἑξῆς δύο ὅροι: νὰ μὴ παραβιασθῇ

τὸ αὐτεξούσιον τοῦ ἀνθρώπου, καὶ νὰ ἐξιλεωθῇ ἡ θεία δικαιοσύνη. Πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ πρώτου ὅρου, εἴδομεν εἰς προηγουμένην ὁμιλίαν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος προπαρεσκευάζετο διὰ μακροῦ χρόνου. Ὅταν δὲ ἡ προπαρασκευὴ αὕτη συνεπληρώθη καὶ αἱ καρδίαι πάντων ἦσαν εὔθετοι πρὸς ἀποδοχὴν τοῦ Εὐαγγελίου τῆς σωτηρίας, τότε ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ κατῆλθεν ἐκ τῶν οὐρανῶν, ἔλαβε σάρκα ἐκ τῆς παρθένου Μαρίας καὶ ἐνηνθρώπησεν.

Ἀλλὰ διατί νὰ λάβῃ σάρκα καὶ νὰ γείνῃ ἄνθρωπος ὁ Μονογενὴς Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ; Ἐσαρκώθη καὶ ἐνηνθρώπησε, διότι κατ' ἄλλον τρόπον ἦτο ἀδύνατον νὰ συγκοινωνήσῃ ὁ Θεὸς πρὸς τὸν ἄνθρωπον καὶ νὰ διδάξῃ αὐτὸν ὡς ἄνθρωπος ἐν ἀνθρώποις ἀναστρεφόμενος· ἀφ' ἑτέρου, διότι ἦτο ἀδύνατον εἰς τὸν ἄνθρωπον νὰ διδαχθῇ καὶ νὰ ἀποδεχθῇ ἐλευθέρως καὶ ἀπαραβιάστως τὸ Εὐαγγέλιον τῆς σωτηρίας. Ἰδοὺ ὁ σκοπὸς τῆς σαρκώσεως καὶ ἐνανθρωπήσεως τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ.

Καθὼς δὲ ἡ γέννησις τοῦ Ἀδάμ, ὅστις εἶναι ὁ κατὰ σάρκα γενάρχης τῶν ἀνθρώπων, εἶχε προέλθῃ ὄχι ἐκ θελήματος ἀνδρός, ἀλλ' ἐκ θελήματος Θεοῦ, οὕτω καὶ ὁ νέος Ἀδάμ, ὁ Σωτὴρ ἡμῶν, ἔπρεπε νὰ σαρκωθῇ ἀσπόρως καὶ ἐκ θελήματος Θεοῦ. Ἡ ἀνθρωπότης ἔπρεπε νὰ προσφέρῃ ὅ,τι εἶχε κάλλιστον καὶ ἁγιώτατον, ἡ δὲ Θεότης τὸ δημιουργικὸν αὐτῆς πνεῦμα. Λοιπὸν ἡ μὲν ἀνθρωπότης ἐπρόσφερε τὴν παρθένον Μαριάμ, ἥτις ἦτο ἐκλελεγμένη ἐκ πασῶν τῶν γενεῶν καὶ εὐλογημένη ἐν γυναιξί, τὸ δὲ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐπελθὸν ἐπ' αὐτὴν ἐδημιούργησεν ἐξ αὐτῆς τὴν σάρκα, τὴν ὁποίαν ἐνεδύθη ὑπὲρ ἡμῶν ὁ Σωτήρ. Ἐγεννήθη λοιπὸν ὁ Σωτὴρ σαρκωθεὶς διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐκ τῆς Παρθένου Μαρίας, ἥτις καὶ πρὸ τόκου καὶ ἐν τόκῳ καὶ μετὰ τόκον ἦτο καὶ ἔμεινε Παρθένος.

Ἀλλὰ «θαυμάζεις τὸ γενόμενον;» ἐρωτᾷ ὁ Ἅγιος Κύριλλος ὁ Ἱεροσολύμων· «Ἐθαύμαζε τοῦτο καὶ αὐτὴ ἡ γεννήσασα Παρθένος Μαρία, » ἐκ τῆς γενεᾶς Δαυΐδ, μεμνηστευμένη τῷ Ἰωσήφ. Λέγει γὰρ πρὸς τὸν » εὐαγγελίζοντα Ἀρχάγγελον Γαβριήλ· «*πῶς ἔσται γάρ μοι τοῦτο, ἐπεὶ » ἄνδρα οὐ γινώσκω; ὁ δὲ Γαβριὴλ φησι· Πνεῦμα Ἅγιον ἐπελεύσεται » ἐπὶ σέ, καὶ δύναμις Ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι, διότι καὶ τὸ γεννώμενον » ἅγιον κληθήσεται Υἱὸς Θεοῦ· ὅτι οὐκ ἀδυνατήσει παρὰ τῷ Θεῷ πᾶν » ῥῆμα*». Πιστεύσασα δὲ εἶπε μόνον· «*Ἰδοὺ ἡ δούλη Κυρίου· γένοιτό μοι » κατὰ τὸ ῥῆμά σου*». Καὶ ἡμεῖς πιστεύομεν εἰς τὸν καθαρὸν καὶ ἅγιον αὐτῆς τόκον, διότι τοιαύτη ἀναποφεύκτως ἔπρεπε νὰ ἦναι ἡ ἐνέργεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· «Ἐκ τῆς Εὔας ἦλθεν ὁ θάνατος, ἐκ δὲ τῆς Μα- » ρίας ἡ ζωή. Δὲν εἶναι ἆρά γε θαυμαστὸν καὶ τοῦτο τὸ ἔργον ἡ ἐκ τῆς » πλευρᾶς τοῦ Ἀδὰμ γέννησις τῆς Εὔας, καὶ ἡ πλάσις αὐτοῦ τούτου τοῦ » Ἀδὰμ ἐκ τοῦ χώματος τῆς γῆς; Ὁ ψυχωθεὶς πηλὸς περιέρχεται τὴν » οἰκουμένην αὐτοκινήτως, εἰσδύει εἰς τὰ μυστήρια τῆς φύσεως, αἰσθά- » νεται ὅτι εἶναι πλάσμα τοῦ Θεοῦ. Πῶς τώρα νὰ μὴ πιστεύσωμεν, ὅτι » Ποιητής, ὅστις ἠδυνήθη νὰ δημιουργήσῃ ἔμψυχον σῶμα, δὲν ἠδύνατο » νὰ διαθέσῃ αὐτὸ καὶ δι' ἑαυτὸν ἐν τῇ κοιλίᾳ τῆς Παναχράντου Παρθέ- » νου, ὅταν ηὐδόκησε νὰ ἐμφανισθῇ ἐπὶ τῆς γῆς καὶ συμβιώσῃ μετὰ τῶν » ἀνθρώπων, ἵνα ἅπαξ ἔτι ἐντυπώσῃ ἐν αὐτοῖς τὴν εἰκόνα αὐτοῦ; «*Ὁ*

» *πρῶτος ἄνθρωπος*, λέγει ἡ Γραφή, *ἐκ γῆς χοϊκὸς, ὁ δεύτερος ἄνθρω-*
» *πος, ὁ Κύριος ἐξ οὐρανοῦ*».

Κατὰ τὰς ἀνεξερευνήτους λοιπὸν βουλὰς τοῦ Θεοῦ, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ***δι᾽ ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν*** γίνεται τέλειος ἄνθρωπος μετὰ ψυχῆς καὶ σώματος. Ἀμετάβλητος καὶ ἀναλλοίωτος ἐν τῇ θείᾳ Αὐτοῦ φύσει παραλαμβάνει τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ὁλόκληρον ἐκτὸς τῆς ἁμαρτίας καὶ γίνεται ἀδιαιρέτως καὶ ἀσυγχύτως ἓν πρόσωπον, ***ὁ Θεάνθρωπος***. Τοιουτοτρόπως αἱ δύο φύσεις, ἡ θεία καὶ ἡ ἀνθρωπίνη συνενωθεῖσαι ***φυσικῶς, ἀχωρίστως καὶ ἀδιαιρέτως***, συναπετέλεσαν μὲν μίαν ***ὑπόστασιν***, ἓν πρόσωπον, τὸν ***Θεάνθρωπον*** Ἰησοῦν ἤτοι τὸν κατὰ πάντα τέλειον ἄνθρωπον καὶ τέλειον Θεὸν, ἀλλὰ δὲν συνεχύθησαν, ὅπως δοξάζουσιν οἱ αἱρετικοὶ Μονοφυσῖται, ἔμειναν δὲ καὶ μετὰ τὴν ἕνωσιν ***ἄτρεπτοι καὶ ἀσύγχυτοι***. Ἑκατέρα τῶν δύο τούτων φύσεων ἐτήρησε τὰ ἑαυτῆς ἰδιώματα, ἡ θεία τὰ θεῖα καὶ ἡ ἀνθρωπίνη τὰ ἀνθρώπινα, πλὴν τῆς ἁμαρτίας, ὅπως καὶ προηγουμένως εἴπομεν. Ἐκ τούτου δὲ εὐκόλως ἐννοεῖται, ὅτι καὶ θελήσεις καὶ ἐνέργειαι ὑπῆρχον ἐν τῷ Θεανθρώπῳ δύο, καὶ οὐχὶ μία, ὅπως ἐδόξασαν πλανηθέντες οἱ μονοθελῆται, ἡ θεία καὶ ἡ ἀνθρωπίνη· ἀλλ᾽ ἡ ἀνθρωπίνη, ὡς ἦτον ἑπόμενον, ὑπετάσσετο πάντοτε εἰς τὴν θείαν. Ὅτι δὲ ἐν τῷ αὐτῷ προσώπῳ τοῦ Θεανθρώπου εἰσὶν ἡνωμέναι ἀσυγχύτως δύο φύσεις καὶ δύο θελήσεις, τοῦτο ἀπεκάλυψεν ἡμῖν αὐτὸς ὁ Θεάνθρωπος καὶ ἐν ἔργοις καὶ ἐν λόγοις κατὰ τὸν ἐπὶ γῆς βίον αὐτοῦ. Ὡς Θεὸς ἐθαυματούργει· ἐθεράπευε νοσοῦντας, ἐπετίμα τῇ θαλάσσῃ καὶ τοῖς ἀνέμοις, περιεπάτει ἐπὶ τῶν ὑδάτων καὶ ἀνίστα νεκρούς· ὡς ἄνθρωπος ὑπέμεινε διωγμοὺς καὶ θλίψεις, καὶ δάκρυα ἐξέχεε· καὶ ἐν γένει ἔπασχεν. Ὡς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἔλεγεν· «*Ἐγὼ καὶ ὁ*
» *Πατὴρ ἕν ἐσμεν· ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ ἑώρακε τὸν Πατέρα· Ἐγὼ ἐν τῷ Πα-*
» *τρὶ, καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί ἐστιν*». Ἀλλ᾽ ὡς υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκήρυτ-
» τεν· «*Οὐ δύναμαι ἐγώ ποιεῖν ἀπ᾽ ἐμαυτοῦ οὐδέν.... ὁ Πατήρ μου μεί-*
» *ζων μου ἐστιν*». Ὅταν δὲ προσηύχετο τὸν οὐράνιον αὐτοῦ Πατέρα ἐπεκαλεῖτο. Αὕτη ἡ διδασκαλία τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, τὴν ὁποίαν
» ὀφείλομεν νὰ διακρατῶμεν καὶ φυλάττωμεν.

Χριστιανοί μου ἀγαπητοί. Ἂς φυλάττωμεν ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ τὴν διδασκαλίαν τῆς φιλοστόργου ἡμῶν μητρὸς, τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ἂς μὴ λησμονῶμεν, ὅτι ὁ Θεὸς αὐτὸς κατῆλθεν ἐπὶ γῆς καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη ***δι᾽ ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν!*** Λοιπὸν τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν ἂς ἐπιδιώξωμεν καὶ ἡμεῖς κατὰ τὸν ἐπὶ γῆς βραχυχρόνιον ἡμῶν βίον διὰ τῶν ἔργων ἐκείνων τῆς εὐσεβείας καὶ ἁγιωσύνης, τὰ ὁποῖα αὐτὸς πάλιν ὁ ἐνανθρωπήσας Θεὸς ἀπεκάλυψεν ἡμῖν ὅτι εἶναι ἔργα σωτηρίας, ἔργα δυνάμενα νὰ ἀναδείξωσιν ἡμᾶς υἱοὺς καὶ κληρονόμους τῆς οὐρανίου αὐτοῦ βασιλείας, ἧς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν. Ἀμήν.

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑΙ ΟΜΙΛΙΑΙ

ΟΜΙΛΙΑ ΚΘ΄.

Γ΄. Η ΘΕΙΑ ΛΑΤΡΕΙΑ ΚΑΙ Ο ΚΥΡΙΟΣ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥΣ ΧΡΙΣΤΟΣ

«Ὑπόδειγμα δέδωκα ὑμῖν, ἵνα καθὼς ἐποίησα » ὑμῖν, καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε». *(Ἰωάν. 13, 15).*

Ἀγαπητοὶ Χριστιανοί, οἱ λόγοι οὗτοι εἶναι λόγοι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοὺς ὁποίους εἶπε πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, ὅταν ἔπλυνε τοὺς πόδας των τὴν παραμονὴν τοῦ σταυρικοῦ αὐτοῦ θανάτου. Ἠξεύρετε, λέγει, ὦ μαθηταί μου, διὰ τί σᾶς ἔπλυνα τοὺς πόδας; Διὰ νά σας δώσω τὸ παράδειγμα τῆς ταπεινώσεως, τὸ ὁποῖον νὰ ἔχετε ὑπ' ὄψιν, ὥστε νὰ ὑπηρετῆτε ὁ εἷς τὸν ἄλλον καὶ νὰ μὴ ἦσθε ὑπερήφανοι. Διότι ὅσον εἶναι ὀχληρὸς καὶ δυσάρεστος εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους ὁ ὑπερήφανος καὶ ἀκατάδεκτος, τόσον ἀπεναντίας ἀγαπητὸς καὶ εὐχάριστος εἶναι ὁ μετριόφρων καὶ καταδεκτικὸς ἄνθρωπος. Ἀλλ' οἱ λόγοι οὗτοι τοῦ Κυρίου ἡμῶν δὲν ἀναφέρονται μόνον εἰς τὸ καλὸν παράδειγμα τῆς ταπεινοφροσύνης, τὸ ὁποῖον οὗτος μᾶς ἔδωκε μὲ τὸ νίψιμον τῶν ποδῶν τῶν προσφιλῶν του μαθητῶν. Οἱ λόγοι οὗτοι ἐφαρμόζονται πολὺ καλὰ καὶ εἰς τὸ ἄριστον παράδειγμα, τὸ ὁποῖον μᾶς ἔδωκεν ὁ θεῖος ἡμῶν Διδάσκαλος καὶ ὡς πρὸς τὴν θείαν λατρείαν. Καὶ ἐπειδή, καθὼς εἴπαμεν ἄλλοτε, ὑπάρχουσι Χριστιανοί, οἱ ὁποῖοι καυχῶνται ὅτι τάχα πράττουν ἐκεῖνοι συμφωνότερα μὲ τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον, λατρεύοντες τὸν Θεὸν μὲ μίαν τελείως πτωχικὴν λατρείαν, δὲν τὸ θεωρῶ πολυλογίαν, ἐὰν ἐπιμένωμεν ἀκόμη εἰς τὸ ζήτημα τὸ ἴδιον, καὶ ἐξετάσωμεν τὸν βίον τοῦ Χριστοῦ, διὰ νὰ ἴδωμεν καλὰ τί μας διδάσκει οὗτος καὶ ὑπὸ τὴν ἔποψιν αὐτὴν τῆς λατρείας τοῦ Θεοῦ. Εἶνε καλὸν νὰ γνωρίζῃ ὁ ὀρθόδοξος Χριστιανὸς ὅλα τὰ ἐπιχειρήματα ἐκεῖνα, μὲ τὰ ὁποῖα δύναται πολὺ καλὰ νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν ὑπεροχὴν καὶ τελειότητα τῶν ὀρθοδόξων μας δογμάτων.

Τί παρατηροῦμεν λοιπόν, ἀγαπητοί, εἰς τὸν βίον τοῦ Κυρίου ἡμῶν, τὸ ὁποῖον μᾶς διαφωτίζει εἰς τὸ προκείμενον ζήτημα; Πρῶτον ὅτι εἰς τὰς διδασκαλίας του πρὸς τὸν λαὸν καὶ πρὸς τοὺς ἰδιαιτέρους μαθητὰς αὐτοῦ ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς δὲν καταδικάζει ἀπολύτως τὴν θείαν λατρείαν τῶν Ἑβραίων, ἥτις εἶχε τὴν ἀρχὴν αὐτῆς ἀπὸ τὸν Θεόν. Τί μόνον; Ρίπτει τὸν λίθον τῆς ἀποδοκιμασίας ἐναντίον τῶν οἰκτρῶν καὶ ἐλεεινῶν παραμορφώσεων, μὲ τὰς ὁποίας τὴν ἐπαρουσίαζαν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ οἱ

Γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, οἱ κακοὶ αὐτοὶ θρησκευτικοὶ διδάσκαλοι τοῦ εὐλαβοῦς μέν, ἀλλ' ἀμαθοῦς λαοῦ τῶν Ἰουδαίων. Τί ἄλλο; Δεικνύει τὸν ἀληθινὸν τρόπον τῆς ἐκτελέσεως τῆς θείας λατρείας, ὅστις εἶναι, ὡς ἐξηγήσαμεν ἄλλοτε, ἡ σύμπραξις καὶ τῶν δύο στοιχείων ἐκ τῶν ὁποίων συνίσταται ὁ ἄνθρωπος, καὶ τὰ ὁποῖα εἶναι τὸ πνεῦμα καὶ ἡ ὕλη, ἡ ψυχὴ μὲ τὰς δυνάμεις της, καὶ τὸ σῶμα μὲ τὰ μέλη καὶ τὰ ὄργανά του. Τί ἄλλο ἀκόμη, ἀξιοσημείωτον ἐπίσης; Συμπληρόνει τὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁποίαν ὀφείλουν νὰ ἐξασκοῦν οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτόν, διὰ τῆς παραδόσεως νέων, καθαρῶς Χριστιανικῶν λατρευτικῶν πράξεων. Καὶ διὰ νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὸ πρῶτον κεφάλαιον τοῦ σημερινοῦ μας λόγου—ὁ Σωτὴρ ἡμῶν δὲν ἐμποδίζει καθόλου τοὺς εὐλαβεῖς Ἰουδαίους νὰ πηγαίνουν κάθε Σάββατον καὶ κατὰ πᾶσαν ἄλλην ἑορτὴν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ καὶ εἰς τὰς Συναγωγὰς αὐτῶν καὶ νὰ προσεύχωνται ἐκεῖ εἰς τὸν Θεὸν τῶν πατέρων των, ὅστις τοὺς εὐηργέτησεν ἀπείρως, καὶ νὰ ἀκούουν τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐξήγησιν τῶν ἁγίων Γραφῶν, καὶ νὰ προσφέρουν εἰς τὸν Θεὸν τὰ δῶρα, τὰ ὁποῖα ὥριζεν ὁ νόμος ἢ τῶν ὑπηγόρευεν ἡ εὐλάβειά των. Τί μόνον; Ὁ πηγαίνων, λέγει, εἰς τὸν ἱερὸν τόπον τῆς θείας λατρείας διὰ νὰ προσευχηθῇ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ δείξῃ πρὸς αὐτὸν τὰ εὐλαβῆ αἰσθήματά του μὲ τὴν προσφορὰν ἑνὸς οἱουδήποτε δώρου, ὀφείλει προηγουμένως νὰ διαλύσῃ τὴν ἔχθραν καὶ δυσαρέσκειαν, τὴν ὁποίαν τυχὸν ἔχει μὲ τὸν πλησίον του, καὶ νὰ συμφιλιωθῇ μὲ αὐτόν, ἂν θέλῃ νὰ γίνῃ τὸ δῶρόν του εὐπρόσδεκτον. «Ἐὰν οὖν, λέγει, προσφέρῃς τὸ δῶρόν σου ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον κἀκεῖ μνησθῇς ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἔχει τι κατὰ σοῦ, ἄφες ἐκεῖ τὸ δῶρόν σου ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ὕπαγε πρῶτον διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου, καὶ τότε ἐλθὼν πρόσφερε τὸ δῶρόν σου». Τί συμπεραίνομεν, ἀγαπητοί, ἀπὸ τοὺς λόγους τούτους τοῦ Ἰησοῦ; Ὅτι ἀναγνωρίζει τὴν προσφορὰν τῶν δώρων, ὡς μέσον ἐκδηλώσεως τῆς πίστεως καὶ εὐλαβείας πρὸς τὸν Θεόν· ἀλλ' ὑπὸ ποῖον ὅρον; Ἡ προσφορὰ τοῦ ὑλικοῦ δώρου νὰ συνοδεύεται καὶ μὲ καρδίαν καθαρὰν ἀπὸ κάθε πάθος κατὰ τοῦ πλησίον, γεμάτην δὲ ἀπὸ ἀγάπην πρὸς αὐτόν. Καὶ αὐτὸ βεβαίως ἐφαρμόζεται καὶ ὡς πρὸς ἡμᾶς τοὺς ὀπαδοὺς αὐτοῦ. Πρέπει καὶ ἡμεῖς νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν, ὅτι εἰς τίποτε δὲν ὠφελοῦν τὰ δῶρά μας πρὸς τὸν Θεόν, ἐὰν συγχρόνως μὲ αὐτὰ δὲν ἔχωμεν ἀγάπην καὶ ὁμόνοιαν πρὸς τὸν πλησίον. Ἄλλο παράδειγμα. Ἐπλησίαζεν ἡ Σκηνοπηγία, μία ἐκ τῶν μεγαλυτέρων ἑορτῶν τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ, ἥτις ἑωρτάζετο εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἐν τῇ ἐρήμῳ διαμονῆς τῶν Ἰουδαίων ὑπὸ τὰς σκηνὰς μετὰ τὴν ἔξοδον αὐτῶν ἐκ τῆς Αἰγύπτου. Ἡ χαρὰ καὶ διασκέδασις δὲν ἀπηγορεύετο εἰς τὴν πανήγυριν ταύτην· ἀλλ' ὁ κυριώτερος σκοπὸς αὐτῆς ἦτο ἡ εὐχαριστία πρὸς τὸν Θεόν, τὴν ὁποίαν ἐδείκνυον οἱ Ἰουδαῖοι μὲ προσφορὰς καρπῶν καὶ μὲ θυσίας μοσχαρίων καὶ ἀρνίων καὶ μὲ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἀκρόασιν τοῦ θείου νόμου. Ὅταν λοιπὸν προητοιμάζοντο εἰς τὴν Γαλιλαίαν οἱ θεωρούμενοι ὡς ἀδελφοὶ τοῦ Ἰησοῦ νὰ ὑπάγουν καὶ αὐτοὶ εἰς τὴν ἑορτὴν ὡς εὐλαβεῖς Ἰουδαῖοι, ἐπρότειναν καὶ πρὸς αὐτὸν ὅπως τοὺς συνοδεύσῃ εἰς τὴν ἑορτήν· τὸν προσεκάλουν δὲ μὲ τὴν ἐλπίδα, ὅτι ἐκεῖ ἐν τῷ μέσῳ πολλῶν χιλιάδων πανηγυριστῶν θὰ ἔκαμνε τοιαῦτα θαύματα, τὰ ὁποῖα θὰ διέλυαν καὶ τὴν παραμικρὰν ἀμφι-

βολίαν τῶν μαθητῶν αὐτοῦ περὶ τῆς θείας καταγωγῆς του. Τί ἀπήντησε τότε ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν ἀδελφικὴν ταύτην προτροπήν; Ἐγώ, λέγει, δὲν ἔχω ἀνάγκην τῆς προτροπῆς καὶ ὑπομνήσεώς σας νὰ κάμω τὸ θρησκευτικὸν καθῆκόν μου ὅταν ἔλθῃ ὁ καιρός του ὁ κατάλληλος καὶ ὅπως πρέπει νὰ τὸ πράξω Ἡ προτροπὴ πρέπει ἐκ μέρους μου νὰ γίνῃ πρὸς ἐσᾶς. «Ὑμεῖς ἀνάβητε εἰς τὴν ἑορτὴν ταύτην». Τί συμπεραίνομεν πάλιν ἀπὸ τοὺς λόγους τούτους τοῦ Ἰησοῦ; Ὅτι ἀναγνωρίζει τὰς θρησκευτικὰς ἑορτάς, εἰς τὰς ὁποίας καὶ παρεκίνει νὰ λαμβάνουν μέρος, ἐφ' ὅσον αὗται διατηροῦν τὸν θεάρεστον χαρακτῆρά των καὶ δὲν μεταβάλλονται εἰς ἡμέρας κραιπάλης καὶ μέθης, ἡ ὁποία νὰ καταλήγῃ εἰς φόνους καὶ τραυματισμούς, ὅπως δυστυχῶς συχνὰ συμβαίνει παρ' ἡμῖν.

Εἰς τὴν ἰουδαϊκὴν ἑορτὴν τῆς Σκηνοπηγίας ὑπῆγε κατόπιν καὶ ὁ Ἰησοῦς· ἀλλὰ δὲν ἠθέλησεν ἀμέσως νὰ παρουσιασθῇ φανερά· «ἀνέβη εἰς » τὴν ἑορτήν, οὐ φανερῶς, ἀλλ' ὡς ἐν κρυπτῷ». Ποῖος ὁ λόγος καὶ ἀπέφυγεν ὁ Ἰησοῦς τὴν ἐμφάνισίν του δημοσίᾳ εἰς τὴν προκειμένην ἑορτὴν κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τῆς διαρκείας της δὲν εἶναι τοῦ παρόντος νὰ ἐξηγηθῇ. Τὸ ἄξιον σημειώσεως ἐδῶ εἶναι τὰ σχόλια καὶ αἱ συζητήσεις, τὰς ὁποίας ἔκαμναν οἱ Ἰουδαῖοι, ὅταν εἰς τὴν ἀρχὴν ἀνεζήτησαν τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ τὴν ἑορτήν. «Οἱ οὖν Ἰουδαῖοι, γράφει ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης, » ἐζήτουν αὐτὸν ἐν τῇ ἑορτῇ καὶ ἔλεγον· ποῦ ἐστιν ἐκεῖνος;» Τί σημαίνουν πάλιν αἱ συζητήσεις αὗται τῶν ἑορταστῶν; Ὅτι ὁ Ἰησοῦς δὲν ἔλειπέ ποτε ἀπὸ τὰς ἑορτάς· ἄλλως δὲν θὰ ἔκαμνεν εἰς αὐτοὺς τόσην ἐντύπωσιν ἡ νομιζομένη ἀπουσία του ἀπὸ τὴν παροῦσαν ἑορτήν. Ἦτο λοιπὸν ὁ Κύριος ἡμῶν ὄχι μόνον ἁπλῶς παρακινητὴς τῶν ἄλλων εἰς τὸ νὰ πηγαίνουν εἰς τὰς ἑορτὰς καὶ πανηγύρεις, ἀλλ' ἦτο καὶ ὁ ἴδιος φιλέορτος. Ναί, δὲν ἔλειπέ ποτε ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τὰς Συναγωγὰς καὶ ἀπὸ τὸν Ναὸν τοῦ Θεοῦ· δὲν ἔλειπέ ποτε μηδὲ ἀπὸ τὰς ἑορτὰς καὶ τὰς πανηγύρεις τῶν ὁμοεθνῶν του Ἰουδαίων. Διὰ τί ἆρά γε; Ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ νὰ διδάσκῃ τότε τὸν λαὸν πῶς πρέπει νὰ τιμᾷ καὶ νὰ λατρεύῃ τὸν Θεὸν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ νά μας δώσῃ τὸν ἑαυτόν του ὑπόδειγμα, τὸ ὁποῖον νὰ μιμώμεθα εἰς τὸν θρησκευτικόν μας βίον.

Εἶπα προηγουμένως ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν ἐδίδασκε τὸν λαὸν ἐκτὸς ἄλλων ἠθικῶν καὶ θρησκευτικῶν ἀληθειῶν καὶ τὸ πῶς νὰ τιμᾷ καὶ νὰ λατρεύῃ τὸν Θεόν, καὶ ἰδιαιτέρως πῶς πρέπει νὰ προσεύχεται πρὸς τὸν Θεὸν ὁ ἄνθρωπος καὶ τί πρὸ πάντων δύναται νὰ τοῦ ζητῇ κατὰ τὴν προσευχὴν μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ τὸ ἐπιτύχῃ. Οὕτω λοιπόν, ἔχων ὑπ' ὄψιν του ὁ Ἰησοῦς, ὅτι ὁ ἄνθρωπος λαμβάνει καθημερινῶς ἀνάγκην νὰ ζητήσῃ παρὰ τοῦ Θεοῦ πότε τοῦτο πότε ἐκεῖνο τὸ πρᾶγμα, συνιστᾷ εἰς ἡμᾶς τὴν αἴτησίν μας ταύτην νὰ κάμνωμεν εἰς τὴν προσευχήν μας μὲ ὅλην τὴν ἐμπιστοσύνην καὶ ὑπομονήν, ἥτις βεβαίως θὰ προέρχεται ἀπὸ τὴν πολλήν μας πίστιν. «Αἰτεῖτε, λέγει, καὶ δοθήσεται ὑμῖν, ζητεῖτε καὶ εὑρήσετε, » κρούετε καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν». Διότι, ἐπεξηγεῖ ὁ Ἰησοῦς τὴν προτροπήν του, ὅστις ζητεῖ παρὰ τοῦ Θεοῦ κατάλληλα πράγματα καὶ μὲ τὸν κατάλληλον τρόπον τὰ λαμβάνει παρ' αὐτοῦ, ἐκτὸς ἂν ἡ θεία πρόνοια, διὰ λόγους τοὺς ὁποίους ἡμεῖς δὲν δυνάμεθα νὰ γνωρίζωμεν, δὲν εὑρίσκῃ συμφέρουσαν τὴν προσφορὰν τοῦ ζητουμένου. «Πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβά-

» νει καὶ ζητῶν εὑρίσκει καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται». «Καὶ πάντα ὅσα » ἐὰν αἰτήσητε ἐν τῇ προσευχῇ λήψεσθε». Διότι ποῖος ἐκ τῶν ἀνθρώπων εἶναι τόσον σκληρὸς πατήρ, ὥστε νὰ δίδῃ εἰς τὸ τέκνον του πέτρας ὅταν τοῦ ζητῇ ψωμίον ; Ποῖος πατὴρ εἶναι τόσον ἀνόητος, ὥστε ἀντὶ ὀψαρίου, τὸ ὁποῖον τοῦ ζητεῖ ὁ υἱὸς αὐτοῦ, νὰ τοῦ προσφέρῃ ὄφιν ; Ποῖος τέλος εἶναι τόσον κακοῦργος, ὥστε ἀντὶ ἑνὸς αὐγοῦ νὰ θέλῃ νὰ δώσῃ εἰς τὸ ἀγαπητόν του παιδίον ἕνα σκορπίον ; Ἀφοῦ λοιπόν, συμπεραίνει ὁ Ἰησοῦς, σεῖς οἱ ἄνθρωποι, οἵτινες ἐν σχέσει πρὸς τὸν ἀπειροτέλειον Θεὸν εἶσθε πονηροί, ἠξεύρετε μόλα ταῦτα νὰ δίδετε εἰς τὰ τέκνα σας χρήσιμα καὶ ὠφέλιμα πράγματα, πόσον περισσότερον πρέπει νὰ ἐλπίζητε, ὅτι ὁ Πατήρ σας ὁ Οὐράνιος θὰ θέλῃ πάντοτε νὰ δίδῃ ἀγαθὰ πράγματα εἰς τοὺς ζητοῦντας παρ' αὐτοῦ τοιαῦτα ;

Ἔχετε, λέγει ὁ Ἰησοῦς καὶ μὲ ἄλλην παραστατικὴν παραβολήν, ἔχετε ἕνα γείτονα εἰς τὸν ὁποῖον πηγαίνετε τὸ μεσονύκτιον καὶ τοῦ ζητεῖτε δανεικὸν ψωμίον. Κτυπᾶτε εἰς τὴν πόρταν του καὶ τοῦ λέγετε παρακλητικῶς. Αὐτὴν τὴν ὥραν μὲ ἐπεσκέφθη ἀγαπητός μου φίλος καὶ θέλω νὰ τὸν περιποιηθῶ· ἀλλὰ δὲν ἔχω δυστυχῶς πρόχειρον ψωμίον· ὅθεν σὲ παρακαλῶ, δάνεισέ με τρία ψωμία. Ἀλλὰ τί ἀπαντᾷ οὗτος εἰς τὴν αἴτησίν του; Σὲ παρακαλῶ, μή με ἐνοχλῇς· τώρα ἔχω κλείσει τὴν θύραν τῆς οἰκίας μου, καὶ τὰ παιδία μου καὶ ἐγὼ ἐπλαγιάσαμεν· δὲν δύναμαι λοιπὸν νὰ σηκωθῶ διὰ νά σου δώσω τὸ ζητούμενον. Σᾶς βεβαιῶ, λέγει, ὅτι ἐὰν ἐπιμένετε νὰ κτυπᾶτε εἰς τὴν πόρταν τοῦ φίλου σας, θά σας δώσῃ ἐπὶ τέλους τοὺς ζητηθέντας ἄρτους, ἂν ὄχι τόσον ἕνεκα τῆς φιλίας, τοὐλάχιστον ὅμως «διὰ τὴν ἀναίδειάν σας», τὸ ὁποῖον σημαίνει ἕνεκα τῆς ἐπιμονῆς σας εἰς τὴν αἴτησιν.

Τὸ αὐτὸ πρᾶγμα ἤθελε νὰ διδάξῃ ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ μὲ τὴν ἑξῆς ἄλλην παραβολήν. Δικαστής τις ὑπῆρχε, λέγει, εἰς μίαν πόλιν, ὅστις οὔτε τὸν Θεὸν ἐφοβεῖτο, οὔτε τοὺς ἀνθρώπους ἐντρέπετο. Εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν ἔζη καὶ μία χήρα, ἡ ὁποία ἔχουσα ὑπόθεσίν τινα εἰς τὰ δικαστήρια, ἤρχετο συχνὰ πυκνὰ εἰς τὸν δικαστήν, λέγουσα πρὸς αὐτόν. Σὲ παρακαλῶ, κύριε δικαστά· τελείωσέ μου τὴν ὑπόθεσιν· σῶσέ με ἀπὸ τὸν ἀντίδικόν μου· δός μοι τὸ δίκαιόν μου. Ἀλλ' ὁ δικαστὴς ἀνέβαλλε πάντοτε τὴν ἐκδίκασιν τῆς ὑποθέσεως· ἐπὶ τέλους ὅμως μίαν ἡμέραν εἶπε μόνος του· ἂν καὶ τὸν Θεὸν δὲν φοβοῦμαι, καὶ τοὺς ἀνθρώπους δὲν ἐντρέπομαι, ἀλλὰ τοὐλάχιστον διὰ νὰ ἀποφύγω τὴν ἐνόχλησιν τῆς χήρας ταύτης, θὰ τῆς δώσω τὸ δίκαιόν της, διὰ νὰ μὴ ἔρχεται αἰωνίως νά με ἐνοχλῇ. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον σκέπτεται καὶ πράττει ὁ ἄδικος οὗτος κριτής· ὁ δὲ ἀγαθώτατος καὶ δικαιότατος Θεὸς εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ εἰσακούῃ ἐγκαίρως τοὺς ἀγαπητοὺς αὐτῷ λατρευτάς του, τοὺς φωνάζοντας πρὸς αὐτὸν νύκτα καὶ ἡμέραν καὶ ζητοῦντας μετὰ πίστεως καὶ εὐλαβείας τὴν πολυτιμοτάτην συνδρομήν του εἰς τὰς καθημερινὰς καὶ διαφόρους ἀνάγκας τῆς ζωῆς των ; «Λέγω ὑμῖν ὅτι ποιήσει τὴν ἐκδίκησιν αὐτῶν ἐν » τάχει». Ποῖον εἶναι, ἀγαπητοί, τὸ συμπέρασμά μας ἐκ τῶν παραβολῶν τούτων τοῦ θείου ἡμῶν Διδασκάλου ; Ὅτι συνιστᾷ εἰς τοὺς πιστεύοντας εἰς τὸν Θεὸν καὶ εὐλαβῶς λατρεύοντας αὐτὸν νὰ μὴ θεωροῦν διόλου περιττὸν νὰ ἀπευθύνουν συχνὰς καὶ ἐπιμόνους προσευχὰς πρὸς τὸν

Οὐράνιον αὐτῶν Πατέρα, ἀπὸ τὸν ὁποῖον καὶ πρέπει νὰ περιμένουν πᾶν δώρημα τέλειον. «Ἀγρυπνεῖτε, λέγει, καὶ προσεύχεσθε»· «ἀγρυπνεῖτε ἐν » παντὶ καιρῷ δεόμενοι». Καὶ διὰ νά μας ὁρίσῃ ἀκριβέστερον τὸν τρόπον τῆς προσευχῆς καὶ τὸν κύκλον τῶν λογικῶν αἰτημάτων τοῦ προσευχομένου, μᾶς δίδει τὸ Πάτερ ἡμῶν, τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ τέλειον καὶ αἰώνιον πρότυπον τῆς Χριστιανικῆς προσευχῆς, ὅπως ἐν καιρῷ ἐλπίζω νὰ λάβωμεν εὐκαιρίαν νὰ τὸ ἐξηγήσωμεν μὲ περισσοτέρας λέξεις.

Ἀλλ᾽ ὁ Κύριος ἡμῶν δέν μας συνέστησε τὴν ἀνάγκην καὶ σκοπιμότητα τῆς προσευχῆς διὰ τοῦ λόγου μόνον καὶ τῆς παραδόσεως τύπου ὡρισμένου, τῆς ἐκ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ λεγομένης Κυριακῆς προσευχῆς. Εἴπαμεν ὅτι καὶ παράδειγμα ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς τὸν ἑαυτόν του, διὰ νὰ πράττωμεν καὶ ἡμεῖς οἱ ὀπαδοὶ αὐτοῦ, ὅ,τι ἔκαμνε καὶ ἐκεῖνος ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς προσευχῆς καὶ τῆς θείας ἐν γένει λατρείας. Διότι τί ἔπραττεν ὁ Ἰησοῦς ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην; Προσηύχετο θερμότατα πρὸς τὸν Οὐράνιον αὐτοῦ Πατέρα εἰς πᾶσαν τῆς ἐπιγείου αὐτοῦ ζωῆς σπουδαιοτέραν περίστασιν, ὥστε νὰ δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι ὁ βίος τοῦ Ἰησοῦ ἦτο μία συνεχὴς δέησις καὶ προσευχή. Καὶ ἂς ἐνθυμηθῶμεν τὰς θερμοτάτας προσευχὰς αὐτοῦ κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ θείου κηρύγματός του, κατὰ τὴν πρόσκλησιν τῶν ἰδιαιτέρων αὐτοῦ μαθητῶν καὶ Ἀποστόλων, κατὰ τὸν ἀποχωρισμὸν αὐτοῦ ἀπὸ τοὺς προσφιλεῖς του μαθητάς, κατὰ τὰς ὥρας τῆς ὑπ᾽ αὐτοῦ θαυμασίας ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν, κατὰ τὰς παραμονὰς τῶν τρομερῶν αὐτοῦ παθῶν, καὶ κατὰ τὴν ὥραν τῆς σταυρώσεώς του. Νομίζει τις ὅτι διὰ τῶν ἐκτενεστέρων καὶ ἐγκαρδιωτέρων δεήσεων καὶ προσευχῶν του κατὰ τὰς ἐπισημοτέρας περιστάσεις τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἤθελεν ὁ Ἰησοῦς νὰ ἐφοδιασθῇ μὲ περισσοτέραν ἀκόμη ὑπομονήν, ἐγκαρτέρησιν, ἠθικὴν δύναμιν, καὶ συγχρόνως νὰ διδάξῃ διὰ τοῦ προσωπικοῦ αὐτοῦ παραδείγματος, ὅτι καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν πάντοτε καὶ πανταχοῦ νὰ ἐνθυμώμεθα τὸν Θεόν, ὅτι καὶ ἡμεῖς πολὺ περισσότερον ὀφείλομεν εἰς τὰς κρισιμωτέρας καὶ σπουδαιοτέρας στιγμὰς τῆς ὑπάρξεώς μας νὰ προσφεύγωμεν εἰς τὸν Θεὸν καὶ νὰ ἐπικαλώμεθα τὴν βοήθειαν αὐτοῦ μὲ ἀφθονωτέραν δέησιν καὶ προσευχήν.

Ἔναρξις καὶ παῦσις τῶν καθημερινῶν ἡμῶν ἐργασιῶν, πρώτη ἐγκαινίασις τοῦ ἐπισήμου σταδίου ἡμῶν ἐν τῇ κοινωνίᾳ, μακρυνὸν ταξείδιον τῆς ξηρᾶς ἢ τῆς θαλάσσης, θάνατος προσφιλῶν προσώπων, ἡ ἀσθένεια καὶ ἡ ἀνάρρωσις, ὁ γάμος καὶ ὁ τοκετός, ἡ θεμελίωσις νέας οἰκοδομῆς, ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος πάσης ἐργασίας, πρὸ τοῦ φαγητοῦ καὶ μετ᾽ αὐτό, τὸ πρωΐ μετὰ τὸν ὕπνον καὶ τὸ ἑσπέρας πρὸ αὐτοῦ, ἡ χαρὰ καὶ ἡ λύπη, ἡ εὐτυχία καὶ τὸ δυστύχημα, ἡ ἑορτὴ καὶ ἡ καθημερινή, ἰδού, ἀγαπητοί, πόσαι καὶ ποῖαι σπουδαῖαι τοῦ βίου περιστάσεις ὑπάρχουν, κατὰ τὰς ὁποίας δύναται καὶ ὀφείλει ὁ Χριστιανὸς νὰ μιμῆται τὸ ὑπόδειγμα τοῦ Ἰησοῦ, ἐρχόμενος εἰς ἐπικοινωνίαν μὲ τὸν ἅγιον Θεὸν μὲ τὸ μέσον τῆς λατρείας πρὸς αὐτόν. «Ὑπόδειγμα δέδωκα ὑμῖν, ἵνα καθὼς ἐποίησα, καὶ » ὑμεῖς ποιῆτε».